

УДК 929 Роман Піхманець

У СВОЇМ ЦАРСТВІ...

Романові Піхманцю на перше 60-ти річчя

НВ.

*“Я робив, що міг... – Я робив, що міг... Перетоплював це мужицьке слово, яке мав біля себе, аж пальці мені викручувались з болю, і я гриз їх, аж мене це моє сиве волосся коштувало. І нині чую, що половину треба би перечеркнути з того, що написав, бо я, вірте мені, занадто великий естет, бо ясно здаю собі справу з того, що зробив. І все, що писав, – мене боліло. Щоби дати піваркуша до друку, я мушу написати 1000 аркушів. Я можу лише калатати часом у дзвін, аби та суспільність не спала, але бути її Мойсеєм, оракулом – на те не маю моці. Розумію, що шваркотіння моїх блискавиць-слів замало. А через те і терплю великі муки і терзання... Ага, ще всіх отих *hoto povus*, що досі не виробили собі ні певних ідеалів, ні життєвих форм, можу почісувати зрідка проти шерсті. Але чим ти допоміг рабам німим у їх стражданні й скорботах? Чи полеглив долю хоча б одного з них?..*

Легко бути суддею над іншим, ніж над собою. Але бо гей! “Лікарю, спочатку полікуй себе”, – казали древні. А що я?.. Спрагло ковтнув із Кастальського джерела божественного напою та й подумав, що можу вже словом вдаряти в людські серця, як грім у скалу, аби сколихнулися від трухляви й летаргічної сплячки, аби направили свої залізні руки до горла душителів, отих п'явок, що обліпили живе тіло й ніякого рятунку від них нема. Та ба! Мій ліхтар швидко почав тьмяніти в п'тьмі. Пишеш, пишеш, то кровію ведеш ті рядки, а іноді вже безкровними вустами шепочеш. А який хосен? Як головою – в мур. Так і ходжу з розбитою головою і зачерввленим серцем. Одні темніють із лиця, читаючи моє писання, інші сльози ллють, а треті скрегочуть зубами із люті. І все! Авус, як казав мій Антін. Адже більша половина тих, кому потрапляє до рук моє писання, пхикне, скривиться, як середина на п'ятницю, мурмочучи: «Як таке писати, то вже ліпше пір'я дерти». А може, так і треба? Бо тепер не літературу треба робити, а вижбукнути з гарячої душі новий Апокаліпсис, нинішній аналог Дантового «Пекла», нові страсті, але не святих великомучників, ні, і не чорнилом, а кровію на скрижалях історії. А ти марнословив, тішив себе високими думками і душевними устремліннями”.

Се фрагмент з роману про Василя Стефаніка «*У своїм царстві*», якого написав мій колега і приятель Роман Піхманець. Роман був написаний наприкінці 80-х. Схвалений до друку у «*Жовтні*»/«*Дзвоні*», але Роман Іванічук, сей галицький бог прози, не мав сентиментів до молодих. Тому роман надрукований вже на межі 2006-2007 року в івано-франківському «*Перевалі*» і коштував мені нервів. Бо Роман Піхманець

вже нічого не хотів друкувати художнього. І переконати його, прошу я Вас, се якби нині магістрантку спокусити аспірантурою, обіцяючи їй, що частину роботи напишеш сам...

Писати – се творити МІФ. Який міф я можу створити про Романа Піхманця? Знайомі ми з 1979 року. Перманентно зустрічалися до 1994 року, то в Львові, то в Києві, нарешті, в Івано-Франківську.

Пригадую, як у травні (Романе, у травні?) 1980-го підбив мене Василь Лапчинський, тоді студент другого курсу української філології Львівського університету, допомогти перевозити меблі на щойно отриману квартиру його вуйкові Павлові Федюку, безталанному львівському писателю, який трагічно і бездарно загинув влітку 2007-го. Я житиму, а пам'ятатиму «Майорівку», 9-ий поверх “львівської” багатоповерхівки, відсутність ліфта, і залізобетонні меблі, які треба було витягти на той клятий 9 поверх. З нами був ще Ромко Піхманець, студент 4 курсу. Пам'ятаєш, Ромку, 9-ий поверх, буханку хліба, палицю “лікарської” ковбаси і спирт, який ми розводили у ванній кімнаті?

Потім ми “загубилися”, і вже на 4 курсі, в новорічну студентську ніч, яку я зустрічав самотнім у гуртожитській кімнаті, до мене хтось постукав. Я відкриваю двері – Ромко. Він повертався літаком з Дніпропетровська додому, в село Дуба Рожнятівського району Івано-Франківської області, застряг у Львові, і нічого кращого не придумав, як прийти в гуртожиток у когось випадкового переночувати. Ночували ми разом. Чи пили в ту новорічну ніч? Здається, ні. Просто спали.

А тоді вже був 1989 рік, академічна аспірантура і Роман Піхманець, новоспечений кандидат наук, з такою розумною монографією, виданою в академічному видавництві «Наукова думка» під хитро придуманою назвою «*Психологія художньої творчості: теоретичні та методологічні основи*». І в готелі «Дніпро» після захисту кандидатської дисертації Івана Немченка про творчість Дніпрової Чайки, Іван Овксентійович Денисюк – сей Добрий Ангел львівських філологічних неуків, розказує мені “байку”, як Ромко Піхманець захистив кандидатську дисертацію успішно, бо ніхто із членів спецради не розумів, про що той Ромко написав. При цьому, професор Денисюк хитро примружив своє волиняцьке воко і додав: “Ніхто не уточнював, чи Ромко сам розумів, що написав”.

Нарешті 1994 року мене “прибило” до “тихої гавані” благословенного Івано-Франківського університету імені Василя Стефаника. Якого ще тільки-но чекало президентське “хрещення” національним статусом.

Там уже працював від травня 1993-го Роман Піхманець. Як мені сказав єден чоловік, ти так довго збирався до Станиславова (а розмова про моє працевлаштування в університеті йшла з 1992 року), що змушені були взяти Піхманця. Якби ти прийшов вчасно, ніякого Піхманця би не було. Ото Ромку, мав би с знову ставити “могорича”, що м вчасно не прийшов...

Роман довго “розкачувався”, і наступної його книжки «*Кімната 101, або Дещо про соціологічні аспекти вивчення літератури в школі*» (1999), треба було чекати довгих 8 років. Книжка погоди не зробила і десь залягла в бібліотечних архівах. Десь ми в 2000-му році зустрілися у Києві з Григорієм Сивоконем, заввідділом теорії літератури Інститут літератури імені Шевченка НАНУ України, і він скрушно говорив, що Ромка заїла викладацька буденщина. Він нічого не знав про “дубівських” хлопців. Їх не заїдає буденщина, це вони “присипляють” буденщину, аби несподівано вибухнули книжками. 2009-го року Роман спромігся на книжку «*Іван Франко і Василь Стефаник: взаємини на тлі доби*», яка стала переможцем конкурсу «*Книга року*» за версією сайту «*ЛітАкцент*». У фіналі було 2 книжки – Піхманцева і Нахлікова. І я, яко член журі цього конкурсу, сказав, що це якісні дослідження, але Піх-манцеві потрібна підтримка, аби йти далі, а Нахлік – сам буде тягнути воза і на возі. Мене підтримав Панченко, і в результаті у Романа вийшла ще одна книжка «*Із Покутської книги буття. Засади художнього мислення Василя Стефаника, Марка Черемшини і Леся Мартовича*» (2012), яку Роман восени 2013 року, коли тільки-но почалася Революція Гідності, захистив як докторську дисертацію.

2015 року в Романа Піхманця вийшла ще одна книжка «*Тарас Шевченко і Михайло Драгоманов: протилежні коди національно-екзистенційних стратегій*». У нормальній ситуації це дослідження мало бути премійоване бодай університетською відзнакою. Але у нас університети “болонсько-дистанційного” взірця, тому відзнаки Романові не дісталося.

2010 року Роман видав свій художній роман про Василя Стефаника «*У своїм царстві*», який поряд з романами Степана Процюка і Романа Горака є своєрідним пізнавально-художнім триптихом, присвяченим покутському генієві.

Сьогодні Роман Піхманець підходить до зрілості. Йому вдалося втриматися “на своїй хвилі” і у “своєму царстві” – у царстві літератури. У ньому поєднується селянська наполегливість із аналітичною складовою. Він люблячий і вдячний син. Треба було бачити його, коли якогось грудня, чи не на Миколая, раптово пішов у засвіти Романів батько. Він майже щотижня їздить до мами і не цурається жодної селянської роботи. Пам’ятаю, як років “надцять” тому ми приїхали до моєї мами в село і Роман взявся викошувати бур’ян на городі. Роман люблячий батько. Особлива його любов – донька Леся. Але й сина Ярослава він завжди захищає. Принаймні, я ніколи від нього не чув нарікань на дітей. Ніколи.

Роман – викладач університету. Читати “теорію літератури” чи “психологію творчості” на філфаці – це ніби читати “квантову механіку” (чи що там є надскладного?) на фізматі.

Роман Піхманець, який вже більше 40 років свого життя присвятив українській літературі, і далі залишається не просто її вірним солдатом, а творцем власних світів. Ми ще навіть не підходили до пізнання Ромкового Царства.

P.S.

“І поки втома притишила його шал, я покажу вам дорогу, на яку вивів мене цей шкідливець малим, вихопивши від мами, біле хлоп’я у білій сорочці, і наказав нести шляхом тим терновим свій хрест. Точніше буде сказати, що прикував мене до того шляху. Я йшов своєю дорогою, аж людей спіткав, що були вбиті по коліна в землю, що падали і здіймалися, і душили за собою дітей своїх, і ревіли з болю, аж земля стогнала під ударом їх сердець. Мій мученик розіп’яв мене між ними і наказав читати їх біль і розпуку, – Він читав ті лиця і велику пісню бою на них. З їх губів злизав слова, з чолів вчитав мислі, а з серць виссав почування. А як сонце родилося в крові і цілувало поміж довгі вії їх очі, то в його серці породилася пісня. Розспівалася в його душі, як буря, розколосалася, як мамине слово”.

Є. Баран, м. Івано-Франківськ

*Стаття надійшла до редакційної колегії 29.01.2018 р.
Рекомендовано до друку д.ф.н., професором Хоробом С. І.*